

socialmedicinsk tidskrift

fyrtioåttonde årgången nov. 1971 häfte 9

Industrivägen 13, Solna. Tfn 08/83 20 83

Postadress: Fack, 104 01 Stockholm 60

Postgiro 11 79-1

Allmän redaktion:

Claes-Göran Westrin, redaktör och ansvarig utgivare

Axel Gisslén, biträdande redaktör

Brita Bahrton, redaktionssekreterare

Redaktionsutskott:

Ragnar Berfenstam, professor i socialmedicin, Uppsala

Per Bjurulf, professor i socialmedicin, Linköping

Lars Bremberg, direktör, Stockholm

Bengt Hedlén, socialdirektör, Malmö

Olle Höök, professor i medicinsk rehabilitering, Göteborg

Gunnar Inghe, professor i socialmedicin, Stockholm

Bertil Johansson, barnavårdsdirektör, Örebro

Bengt Lindegård, professor i socialmedicin, Göteborg

Gunnar Lindgren, professor i socialmedicin, Lund

Birger Starck, socialchef, Sundsvall

Georg Svahn, arbetsvårdsdirektör, Stockholm

Barnavård – från tvång till förebyggande

Två frågekomplex har i viss mån dominerat den livliga vårddebatt vi haft de senaste åren. Det ena komplexet kan karakteriseras med begrepp som: ökad jämlikhet i vårdrelationerna, krav på klientens medbestämmanderätt i vårdarbetet och liknande målsättningar. Det andra komplexet har gällt behovet av en ökad inriktning på förebyggande åtgärder.

Kraven på dessa målinriktningar har bl a varit en röd tråd i de olika aktioner som företagits av Föreningen Sveriges Socialchefer och vars senaste uttryck varit programförklaringen "Socialvård i framtiden" och diskussionerna kring detta program vid konferensen i Göteborg hösten 1970 och studiedagarna i Ronneby hösten 1971.

I detta nummer av SMT belyses dessa frågeställningar genom analyser och förslag till åtgärder på olika konkreta punkter. Exempelen har hämtats från barnavårdens område.

När det gäller frågan om ökad jämlikhet och ökad medbestämmanderätt är snart sagt det första villkoret en inriktning på frivilliga åtgärder och en minskning av tvångsåtgärderna. En allmän enighet har här framkommit, när det gällt målsättningen att minska tvångsåtgärderna till ett minimum. Flertalet sakkunniga har blivit alltmer eniga om att vi för närvarande dras med bekymmersamt mycket onödigt och direkt skadligt tvång, inte minst i socialvårdsarbetet. Detta illustreras effektivt i detta nummer av professor Gunnar Bramstäng i Lund, som tämligen kategoriskt påvisar att barnavårdslagen tillämpas med ett användande av tvång, som snarast står i strid med lagens anda och syfte. Samma förhållan-

de påvisas av Ruth Wächter i en analys som direkt utgår från erfarenheter av arbete på fältet.

Ruth Wächters artikel behandlar den här aktuella problematiken från en mångfald praktiska och teoretiska utgångspunkter. Hon analyserar förutsättningarna för en övergång till ett frivilligt samarbete i barn- och ungdomsvården. Hon ger en rad exempel på konkreta handlingsmöjligheter i sammanhanget. Det är en programförklaring utförd ända till sina praktiska konsekvenser. Jag föreställer mig att den väl lämpar sig som utgångspunkt både för arbetet i studiegrupper och för handlingsprogram på andra håll i landet.

På många håll i landet har redan motsvarande aktiviteter kommit igång eller håller på att komma igång. Konkreta exempel på detta lämnas i Bertil Johanssons och Bengt Söderbergs inlägg.

Nu har vår uppfattning om vad som är tvång och frivillighet i vissa avseenden kommit i gungning de senaste åren. Begrepp som "repressiv tolerans" och "passivt våld" har lanserats samtidigt som många av oss har fått en allt starkare känsla av att frågan om tvång och frivillighet är en ömtålig balansakt, där en ökning av friheten för den ene ofta innebär en ökad belastning för någon annan. Ett särskilt ömtåligt och svårt område i detta sammanhang gäller avvägningen mellan samhället och föräldrarnas ansvar och myndighet beträffande barnen. Frågor om barnmisshandel och barnvanvård aktualiserar på ett ofta skakande sätt behovet av visst tvång i vårarbetet. Ett bland många svårtacklade problem kan här vara hur samarbetet mellan olika samhällsliga institutioner lämpligen bör utformas. Denna fråga belyses i föreliggande nummer med utgångspunkt från ett tragiskt barndödsfall i Göteborg i artiklar av Gert von Sydow och Ove Rudquist.

De nyss nämnda artiklarna behandlar speciellt barnvårdscentralernas uppgifter. Detta problemområde tas också upp i en annan artikel av Lars H Gustafsson. Han är barnläkare och har gjort en undersökning av ett antal barn inskrivna vid barnvårdscentralerna i Östersund. Målsättningen har varit att få ett grepp om vilka fynd man gör på barnvårdscentralerna, vilka problem som tas upp och hur föräldrarna upplever den service som lämnas. Ett av de många intressanta resultaten är det för många kanske oväntade att inte mindre än $\frac{1}{4}$ av föräldrarna upplever barnvårdscentralen som en kontrollmyndighet, alltså snarast något slags instrument för samhälleligt tvång. Det är ju en egenskap som man annars i regel huvudsakligen brukar tillägga socialvårdsinstitutionerna.

I likhet med andra temanummer av SMT har målsättningen med detta nummer inte varit att strikt avgränsa intresset till vissa speciella frågor. Om man väljer stoffet från ett visst område kan man ändå ofta räkna med att det i många avseenden finns en intressant samhörighet mellan olika artiklar. I föreliggande nummer är det lätt att peka på en sådan samhörighet i problemens struktur. Vad som omedelbart faller i ögonen är den preventiva betydelsen av spädbarnshemsvården, såsom den diskuteras av Britta Alin-Åkerman. Men eftersom preventiva åtgärder också betyder att man skall förebygga komplikationer och försämringar blir också uppbyggnaden av behandlingshem för psykiskt störda ungdomar av intresse i sammanhanget. Planeringen av behandlingsformer kan också ha omedelbar betydelse för frågan om tvång eller frivillighet. Ruth Wächter understryker att möjligheterna att minska åtgärder av tvångskaraktär sammanhänger med i vilken utsträckning man kan få resurser till alternativa behandlingsformer. I det fallet måste en resurs av den typ som Bengt Rundberg och medarbetare här diskuterar, behandlingshem för psykiskt sjuka barn och ungdomar, vara av omedelbar betydelse.

De goda erfarenheterna man har i Örebro län av förekomsten av behandlingshem bör uppmärksammas — samtidigt som vi med intresse avvaktar ytterligare undersökningar om effekten av denna typ av vårdform.

C. G. W.